

OSLO TINGRETT

BESLUTNING

Avsagt: 24.03.2015 24.03.2015
Saksnr.: 14-185221ENE-OTIR/07
Dommer: Tingrettsdommer Sven Olav Solberg
Saken gjelder: Begjæring om utlevering av video fra overvåkningskamera

Norsk Rikskringkasting AS

Advokat Ane Stokland

mot

Spesialenheten for politisaker

BESLUTNING

Norsk rikskringkasting AS ("NRK") har ved begjæring innkommet retten 17.11.2014 begjært utlevering av video fra overvåkningskamera på Oslo legevakt som viser pågripelse, og basketak i forbindelse med pågripelse, av Erik Are Stedt den 29.11.2012. Erik Are Stedt døde som følge av pågripelsen.

De som tok del i pågripelsen var to polititjenestekvinner, og en ambulansesjåfør som mer tilfeldig befant seg i nærheten. Saken mot alle tre har vært etterforsket av Spesialenheten for politisaker ("Spesialenheten"). Spesialenheten fikk ved beslutning av Riksadvokaten utvidet mandat til også å etterforske ambulansesjåføren. Spesialenheten henla saken den 03.10.2013. Henleggelsen for det to politibetjentene var fordi "intet straffbart forhold anses bevist". Saken mot ambulansesjåføren ble henlagt "etter bevisets stilling". Henleggelsene ble påklaget av de etterlatte. Riksadvokaten opprettholdt henleggelsene, og henla den 08.05.2014 sakene som mot alle tre fordi "intet straffbart forhold anses bevist."

NRK har ved erklæring datert 27.01.2013 fått samtykke fra de etterlatte, via deres advokat, til å innhente videoen.

NRK ba første gang Spesialenheten om innsyn i den aktuelle overvåkningsvideoen den 03.12.2012. Det har vært fremsatt flere begjæringer om innsyn, og alle har blitt avslått av Spesialenheten og av Riksadvokaten etter klage. Det siste avslaget er Riksadvokatens avslag av 05.08.2014.

NRK har som motpart i begjæringen oppført Den offentlige påtalemyndighet. Spesialenheten for politisaker er imidlertid ikke organisert under politiet eller påtalemyndigheten, men er et uavhengig organ som administrativt er underlagt Justisdepartementet, og faglig underlagt Riksadvokaten. Retten har reelt sett forholdt seg til Spesialenheten som motpart for begjæringen, og det har ikke kommet innvendinger mot dette.

NRK har inngitt sin begjæring, og to etterfølgende prosesskriv. Spesialenheten har inngitt to innlegg, ett med merknader til NRK sin begjæring og ett med merknader til etterfølgende prosesskriv. Saken finnes å være tilstrekkelig opplyst og avgjøres på bakgrunn av det foreliggende skriftlige materialet.

NRK har i hovedsak anført:

NRK har krav på utlevering av videoen etter Den europeiske menneskerettighetskonvensjon ("EMK") art. 10, og etter Den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 19, som tilsvarer EMK art. 10.

EMK artikkel 10 og SP artikkel 19 er gjort til norsk rett med forrang jf menneskerettsloven §§ 2 og 3.

NRK har rett til domstolsprøvelse av saken jf EMK art. 13 jf art. 10, og også etter EMK art. 6 jf art. 10. Det vises også til Rt. 2012 s. 458 avsnitt 34. Så lenge pressen pretenderer å ha et krav hjemlet i EMK art. 10 vil det foreligge rett til domstolsprøvelse. Etter art. 13 har enhver som hevder at hans rettigheter er krenket, rett til å få spørsmålet prøvet av et uavhengig prøvingsorgan. Spesialenheten og Riksadvokaten er ikke uavhengige organ i denne sammenheng. Etter EMK art. 6 har enhver rett til å få prøvet sine borgerlige rettigheter ved en uavhengig og upartisk domstol. Rettigheter etter EMK art. 10 er omfattet av borgerlige rettigheter. NRK har ikke begjært overprøving etter reglene i tidligere påtaleinstruks § 4-2, hvor det er begrensninger i domstolenes adgang til å overprøve, men etter EMK art. 10 jf art. 13 og art. 6.

EMK art. 10 får anvendelse i saken jf første ledd. Dette følger av praksis fra Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD), som også er oppsummert og drøftet i Rt. 2013 s. 374. Det følger av praksis fra EMD og nevnte Høyesterettsdom at så lenge det gjelder en sak med allmenn interesse, opplysningene foreligger hos myndighetene, og det er media som ber om innsyn, vil art. 10 få anvendelse. Det er foreløpig ikke praksis fra EMD som eksplisitt omhandler straffesaksdokumenter, men EMD skiller ikke etter type dokumenter i spørsmålet om art. 10 nr. 1 får anvendelse. Den vurderingen kommer inn under art. 10 nr. 2. De eventuelle motstridende hensyn som kan utledes av EMK art. 8 blir ivare tatt etter vurderingen som gjøres etter EMK art. 10 nr. 2. Retten til innsyn er særlig viktig i denne saken, da pressens kontrollfunksjon ikke er ivare tatt siden saken er henlagt – i motsetning til gjennomført offentlig hovedforhandling.

Når EMK art. 10 får anvendelse jf første ledd, må en nektelse av innsyn oppfylle vilkårene i EMK art. 10 nr. 2 for å få være lovlig. Det er her oppstilt tre vilkår: Inngrepet må være foreskrevet ved lov, det må være begrunnet i et av de uttømmende opplistede formål, og inngrepet må være nødvendig i et demokratisk samfunn. I denne saken er ikke nødvendighetskravet oppfylt. Etter praksis fra EMD og Høyesterett må det foreligge et tvingende samfunnsmessig behov for at kravet skal være oppfylt. Jo større allmenn interesse saken har, jo viktigere mothensyn må foreligge før nødvendighetskravet er oppfylt. Denne saken har særskilt stor allmenn interesse, og dreier seg om en svært alvorlig hendelse med tragisk utfall som følge av politiet og ambulansetjenestens handlinger eller unnlatelser i en pågripelsessituasjon. Saken omhandler grunnleggende verdier – tilliten til politiet og offentlige tjenestemenn og hvilken maktbruk som kan tillates brukt i en pågripelsessituasjon. I denne saken er behovet for pressens kontrollfunksjon fremtredende både fordi det er spørsmål om å beskytte enkeltmennesker mot overgrep fra det offentlige, og fordi det ikke har vært noen offentlige rettsforhandlinger – saken ble henlagt. Saken ligger i kjernen av pressens samfunnsoppdrag. Behov for åpenhet rundt slike saker er også fremhevet i Politidirektoratets rundskriv 2007/11. Retten til liv er en grunnleggende menneskerettighet, og også Sivilombudsmannens uttalelse i den såkalte Obiora-saken understreker slike sakers store allmenne interesse. De etterlatte har påklaget henleggelsen

til Riksadvokaten, og det synes å være strid om faktum, herunder om den avdøde kun forsøkte å komme seg unna fordi han var redd/psykotisk, eller om han angrep politiet. Flere vitner synes å forklare seg slik at det ikke forelå noen nødvergesituasjon. Videoen inneholder unik informasjon om hva som skjedde, og har stor selvstendig informasjonsverdi. Åpenhet er en viktig verdi i seg selv når det gjelder maktutøvelse i forbindelse med pågripelser som har fått fatale konsekvenser.

Hensynet til de to politibetjentene og ambulansesjåføren kan ikke begrunne nektelse av rett til innsyn. Offentlige ansatte som utfører tjeneste på vegne av allmennheten kan ikke beskyttes mot innsyn fra allmennheten i en slik sak. Det må også gjelde for ambulansesjåføren – både fordi han er offentlig tjenestemann, og fordi hans handlinger har direkte betydning for vurderingen av politiets handlemåte/unnlatelse.

Spørsmålet om publisering av videoen vil først bli avgjort etter at NRK har sett opptaket og foretatt en redaksjonell vurdering blant annet ut fra Vær Varsom-plakaten.

Rettsutviklingen og norsk lovgivervilje går i retning av økt åpenhet. Det vises til grunnlovfestingen av offentlighetsprinsippet i Grunnloven § 100, og forarbeidene til dette.

NRK har nedlagt slik påstand:

NRK får utlevert video fra overvåkningskamera på Oslo legevakt som viser at Erik Are Stedt døde under arrestasjon 29. november 2012.

Spesialenheten for politisaker har i hovedsak anført:

NRK har ikke adgang til å få prøvet spørsmålet om innsyn i videoopptaket for domstolene. Rett til innsyn i, eller utskrift av, straffesaksdokumenter, reguleres nå av politiregisterforskriften kap. 27, som erstattet påtaleinstruksen §§ 4-1 og 4-2. Det følger av rettspraksis at påtalemyndighetens nektelse av å tillate utlån eller gjennomsyn av dokumenter i en avsluttet straffesak ikke kan overprøves av domstolene, jf blant annet Rt. 1980 s. 1395. Straffeprosessloven § 28 regulerer utskrift av dokumenter i avsluttede straffesaker som har vært behandlet i retten, og bestemmelsen om overprøving i syvende ledd kommer ikke til anvendelse i denne saken.

Politiregisterforskriften § 27-3 tredje ledd gir anvisning på en alternativ overprøvingsadgang. Bestemmelsen må tolkes slik at dersom saken først er klaget inn for overordnet påtalemyndighet, utelukkes adgangen til å få spørsmålet prøvet av retten.

EMK art. 13 oppstiller krav om en effektiv prøvingsrett for den som mener at hans rettigheter er krenket. Det kan ikke utledes noen rett til domstolsprøvelse, og retten til prøvelse etter EMK art. 13 er oppfylt ved klageadgang til overordnet påtalemyndighet.

Subsidiært: Vilkårene for innsyn etter politiregisterforskriften § 27-2 tredje ledd er ikke oppfylt, og det kan ikke utledes noe krav om å få tilgang til videoopptaket etter EMK art. 10.

Så langt påtalemyndigheten kan se gjelder alle avgjørelser fra EMD om art. 10 andre typer dokumenter enn straffesaksdokumenter. Høyesterett uttalte også i Rt. 2013 s. 374 at det ikke uten videre kan legges til grunn at EMK art. 10 nr. 1 skal gis anvendelse på pressens krav om tilgang til straffesaksdokumenter.

Hensynet til privatlivets fred etter EMK art. 8 taler mot at art. 10 skal omfatte slike overvåkningsbilder med den følge at det offentlige skal ha en plikt til å utlevere slike opptak. Det vil innebære et brudd på EMK art. 8 å utlevere slike overvåkningsbilder hvis bildene viser personer som ikke har samtykket jf. EMD-praksis.

Det er hensyn som taler for at pressen bør få innsyn i videoen, men det er også sentrale mothensyn. Dette er særlig at saken ikke bare omhandler to polititjenestemenn, men også en ambulansemedarbeider som ikke har en posisjon hvor han utøver offentlig myndighet, men tilfeldig befant seg i nærheten og grep inn under basketaket. Videre er påtalevedtakene utførlig begrunnet og offentliggjort. Det viktigste hensynet er imidlertid behovet for å verne straffesaksdokumenter, herunder overvåkningsvideoer, mot publisering – under henvisning til EMK art. 8 og hensynet til etterforskningen generelt.

EMK art. 10 nr. 1 gir ikke grunnlag for å kreve tilgang til overvåkningsvideoen, og det er da ikke grunn til å vurdere om de norske reglene som begrenser innsyn er i tråd med art. 10 nr. 2.

Innsyn kan ikke kreves etter politiregisterforskriften § 27-2 annet [tredje] ledd (tidligere påtaleinstruksen § 4-2 tredje ledd). Bestemmelsen innebærer et unntak fra påtalemyndighetens taushetsplikt, og man må foreta en avveining av hensynet til hvor aktverdig formålet med innsyn er, og risikoen for negative følger for de som har krav på taushet, samt hvilke følger det kan få for etterforskningen generelt. Publisering av vitneforklaringer vil på generelt plan være en betydelig tilleggsbelastning for vitnene. På generelt nivå vil en slik praksis også kunne medføre at færre vil gi opplysninger overhodet, med den konsekvens at viktige straffesaksopplysninger kan gå tapt. Det samme kan gjelde for videoopptak. I tidligere praksis er det nektet innsyn med slik begrunnelse. Påtalemyndigheten følger derfor en restriktiv praksis når det vurderes å gi innsyn i straffesaksdokumenter.

Pressens eget ansvar for ikke å publisere personsensitive opplysninger er ikke avgjørende når innholdet av overvåkningsvideoen er sensitivt, og utfallet lett kan bli at den publiseres.

Spesialenheten har nedlagt slik påstand:

Prinsipalt: Saken avvises.

Subsidiært: Begjæringen tas ikke til følge.

Rettens vurdering

Rettslige utgangspunkter:

Etter Grunnloven § 110c påligger det myndighetene "*at respektere og sikre Menneskerettighetene.*"

Etter menneskerettsloven § 2 nr. 1 og 2 gjelder EMK og SP som norsk lov. Etter menneskerettsloven § 3 skal bestemmelsene i nevnte konvensjoner ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning.

Om forrangsbestemmelsen er sagt i Rt. 2003 s. 593 avsnitt 50 at

"Norske domstoler skal i utgangspunktet anvende de samme tolkingsprinsipper og metoder som EMD, jf. Rt-2002-557 (plenum) på side 565 med videre henvisning til Rt-2000-996 (plenum) på side 1006-1007 og Rt-2001-1006 på side 1015-1016. Dette innebærer at også norske domstoler må etterprøve norsk lovgivning og håndhevingen av denne i samme omfang som EMD. Etter menneskerettsloven § 3 skal inkorporerte konvensjoner og protokoller ved motstrid gå foran annen lovgivning. Motstrid må i denne sammenheng bety at anvendelse av den norske lovregel ville føre til at den aktuelle konvensjonsbestemmelse ble krenket."

Dette er da bakteppet for de vurderingene retten skal foreta i det følgende.

Kan spørsmålet om innsyn kreves behandlet av domstolene ut fra reglene i politiregisterforskriften?

Spesialenheten har påstått saken avvist, og har i første rekke anført at NRK ikke har adgang til å få prøvet sin begjæring i domstolene etter reglene i politiregisterforskriften kap. 27.

Retten mener at utlevering av en kopi av overvåkningsvideoen må sammenlignes med en "utskrift" av et straffesaksdokument. Se nærmere om dette hos Bjerke m. fl. "Straffeprosessloven kommentarutgave" 4. utg. s. 99. En slik begjæring om *utskrift* omhandles av politiregisterforskriften § 27-1 (tidligere påtaleinstruksen § 4-1) og klageadgangen da reguleres av samme forskrift § 27-3 tredje ledd (tidligere påtaleinstruksen § 4-4).

Forskriften § 27-3 tredje ledd første punktum lyder:

"Avslås en begjæring om utskrift etter reglene i § 27-1, kan vedkommende kreve at spørsmålet blir forelagt retten til avgjørelse."

Det står videre at

"Den som ber om utskrift, kan også påklage avslag på utlån til overordnet påtalemyndighet, jf. politiregisterloven § 55 og forskriften kapittel 18."

Spesialenheten har anført at denne reguleringen utelukker at saken kan bringes inn for domstolene, hvis man først har påklaget saken til overordnet myndighet, her Riksadvokaten. NRK har påpekt at det ikke primært er denne vurderingen de har brakt inn for domstolen, men det anføres at retten til domstolsprøvelse følger av EMK art. 13, alternativt art. 6.

Retten vil først kort bemerke at straffeprosessloven § 28 syvende ledd inneholder en rett til domstolsprøvelse ved tvist om tilgang til dokumenter, men bestemmelsen er avgrenset til å gjelde straffesaker som har vært til behandling i retten. Se Bjerke m. fl.

"Straffeprosessloven kommentarutgave" 4. utg. s. 93. Der saken ikke har vært til behandling i retten, som er tilfellet i denne saken, står man da tilbake med reguleringen i politiregisterforskriften § 27-3 tredje ledd som nevnt.

I forhold til Spesialenhetens anførsel om at klage til overordnet myndighet utelukker rettslig behandling, bemerker retten at ordlyden i forskriften § 27-3 tredje ledd er "også", og ikke "i stedet". Det er heller ikke brukt ord som "enten" forelegges retten, "eller" påklages til overordnet myndighet. Bruken av "også" tilsier etter rettens syn at man har et valg, uten at man naturlig kan innfortolke den begrensning at valget av det ene utelukker det andre alternativet. Hadde det vært brukt "i stedet", eller "enten / eller", ville ordlyden gitt anvisning på at alternativene utelukkete hverandre. Alternativet rettslig prøving fremstår også som en rettighet, ved at man har brukt ordlyden "*kan ... kreve*". Retten mener etter dette at ordlyden mest naturlig må forstås slik at man ikke avskjærer adgangen til rettslig prøving selv om man har påklaget avslaget til overordnet påtalemyndighet. Det ligger imidlertid en viss uklarhet her, og retten vil derfor gå videre og vurdere om det kan utledes en rett til domstolsprøvelse etter reglene i EMK. I den grad et krav på domstolsbehandling i denne saken kan utledes av EMK, vil det under enhver omstendighet bli styrende for rettens vurdering av spørsmålet jf. menneskerettsloven § 3 og Høyesteretts uttalelse fra Rt. 2003 s. 593 som sitert over.

Spesialenheten har vist til noe praksis, blant annet Rt. 1980 s. 1395. Retten bemerker kort at denne praksisen knytter seg til begjæringer om *utlån og gjennomsyn* – ikke begjæring om *utskrift* som retten mener det er mest naturlig å kategorisere denne saken under. Avslag på begjæringer om *utlån og gjennomsyn* kan som hovedregel ikke bringes inn for retten. Se

Bjerke m. fl. op. cit. s. 106 siste avsnitt. Unntak vil foreligge dersom en slik rett skulle følge av EMK jf rettens vurdering ovenfor.

Kan saken bringes inn for domstolene etter EMK art. 13 og/ eller art. 6?

NRK har anført at en rett til domstolsprøvelse av begjæringen om innsyn følger både av EMK art. 13 og EMK art. 6.

NRK har også anført at en den som pretenderer å ha et krav etter EMK art. 10, vil ha en generell rett til domstolsprøvelse forutsatt at de alminnelige søksmålsbetingelsene er oppfylt. Det er vist til Jørgen Aall, "Rettsstat og menneskerettigheter" 3. utg. (2011) s. 79. Retten vil først knytte en kommentar til denne anførselen. Etter rettens syn er det ikke slik at de alminnelige søksmålsbetingelsene kan anses oppfylt hvis det er regulert i lov eller forskrift at man i visse typer klagesaker innen straffesaksfeltet ikke kan bringe spørsmålet inn for domstolene til rettslig behandling. Slik sett kommer man ikke lenger med denne uttalelsen, enn det man kan utlede av politiregisterforskriften om dette jf rettens vurdering ovenfor. På den annen side kan det være grunnlag for et sivilt søksmål mot staten for brudd på EMKs regler, hvis man mener seg utsatt for brudd på EMK og har uttømt den regulære klage- eller overprøvingsadgangen. Slik retten forstår Aall, er det dette han har i tankene når han skriver som han gjør på s. 79. Det er også uttrykkelig anført fra Spesialenhetens side at saken i så fall burde fulgt et slikt spor. Retten kommer nærmere tilbake til dette nedenfor, men vil i første omgang nå gå nærmere inn vurderingen etter EMK art. 13 og 6.

Retten går da videre til å vurdere om en rett til domstolsprøving i denne saken kan utledes av EMK art. 13 og/eller art. 6.

Om forholdet mellom disse artiklene er sagt hos Aall, op.cit. s. 78

"Det dominerende synspunktet er at disse bestemmelsene [art. 6 nr. 1 og 5 nr. 4] er lex specialis som oppstiller mer vidtgående rettigheter på sine respektive områder, slik at det her ikke er rom for noen vurdering av forholdet mot artikkel 13."

Dette forstås slik at dersom EMK art. 6 nr. 1 gir en rett til domstolsbehandling, er det ikke rom for å vurdere om også art. 13 kan gi en slik rett. En slik forståelse er også i tråd med det Aall skriver, op. cit. s. 371

"Ved overlapping vil artikkel 6, som er den mest vidtrekkende rettighetsbestemmelsen, konsumere artikkel 13."

Retten vil derfor først vurdere om en rett til domstolsprøvelse kan utledes av EMK art. 6 nr. 1 i denne saken.

Bestemmelsens første punktum lyder i engelsk originalversjon og norsk oversettelse:

"In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law."

"For å få avgjort sine borgerlige rettigheter og plikter eller en straffesiktelse mot seg, har enhver rett til en rettferdig og offentlig rettergang innen rimelig tid ved en uavhengig og upartisk domstol opprettet ved lov."

De nærmere definerte vilkårene for anvendelse av EMK art. 6 nr. 1 er oppsummerende drøftet hos Aall, op.cit. s. 368 flg. Retten går gjennom vilkårene i det følgende.

Avgjørelsen må angå en *"seriøs tvist om rettigheter eller forpliktelser"*. Herunder må saksøkers påstand bygge på *"arguable grounds"*, som er samme vurderingstema som at saken ikke er åpenbart grunnløs. Basert på fremstillingen i begjæringen om innsyn knyttet opp mot EMK art. 10 og Høyesteretts vurderinger foretatt i Rt. 2013 s. 374, finnes begjæringen ikke å være åpenbart grunnløs. Det vises til at begjæringen kommer fra et mediehus, at saken er svært alvorlig og at dødsfallet skjedde i forbindelse med en pågripelse. Dette er i kjerneområdet for hvor massemedia har en kontrollfunksjon. Dette er tungtveiende hensyn som taler for at en nektelse av å gi tilgang til overvåkingsvideoen utgjør et inngrep etter EMK art. 10, og saken er ikke åpenbart grunnløs. Tvisten anses av samme grunn å være seriøs.

Tvisten må videre knytte seg til rettigheter eller forpliktelser etter nasjonal rett. Retten finner at dette vilkåret er oppfylt. Ytringsfriheten, som kravet utledes fra, er grunnlovfestet i Grunnloven § 100, og EMK art. 10 er for øvrig gjort til norsk lov ved menneskerettsloven § 2.

Den omtvistede rettighet må være definert som borgerlig, altså en *"civil right"*. Artikkel 6 er gitt en rekkevidde som gjør at saker som har innslag av offentlig myndighetsutøvelse etter omstendighetene kan være omfattet. Se Aall op.cit. s. 370 tredje avsnitt flg. Om ytringsfrihet spesielt, sier Aall på s. 372 fjerde avsnitt følgende:

"Også det tradisjonelle standpunktet, at inngrep i ytringsfriheten (artikkel 10) og samvittighets- og religionsfrihet (artikkel 9), faller utenfor artikkel 6, fremstår i dag som usikkert."

Det er i fotnote vist til sak med referanse DR 54 (1987). Aall påpeker som det fremgår en usikkerhet knyttet til om dette fortsatt kan anses å være gjeldende rett.

Så vidt retten kan se, er det i nyere EMD-praksis lagt til grunn at spørsmål om inngrep etter art. 10 er å anse som en borgerlig rettighet i EMK art. 6 nr. 1 sin forstand. Det vises først til EMDs dom i sak Kenedi mot Ungarn av 26.05.2009 avsnitt 33, hvor det fremgår at:

"The Court notes that the intended publication fell within the applicant's freedom of expression as guaranteed by Article 10 of the Convention. In that connection, it recalls that the right to freedom of expression constitutes a "civil right" for the purposes of Article 6 § 1."

Det samme følger av EMDs dom i sak Shapovalov mot Ukraina av 31.07.2012 / endelig versjon datert 31.10.2012, dommen avsnitt 49, hvor det fremgår at:

"The Court notes that in the present case the applicant is a journalist and claimed the requested information to practice his profession (see, a contrario, Andre Loersch and Nouvelle Association du Courrier v. Switzerland, cited above), i.e. for elections related publications. (...) Furthermore, his right, as a participant of information relationship, to obtain necessary documents is recognised under domestic law (see paragraph 37). Thus the Court considers that the right of access to particular documents, which fell within the applicant's freedom of expression, is a "civil right" for the purposes of Article 6 § 1 of the Convention."

Retten legger derfor til grunn at den uklarhet Aall påpeker jf sitatet ovenfor, er avklart ved nyere EMD-praksis. Retten mener etter dette at den omtvistede rettigheten, her EMK art. 10, skal anses som en borgerlig rettighet i EMK art. 6 nr. 1 sin forstand.

I denne saken er saksøker / begjærende part en juridisk person, men retten kan ikke se at det utgjør noen hindring for å fremme krav etter EMK art. 6 nr. 1. Det vises til Lorenzen m. fl. "*Den Europæiske Menneskeretskonvention*" 3. utg. s. 379, med videre henvisning til praksis fra EMD.

Retten er etter dette kommet til at EMK art. 6 nr. 1, etter EMDs praksis og teori som gjennomgått ovenfor, gis anvendelse i saken. Det innebærer at NRK har rett til å få prøvet sin innsynsbegjæring ved en "*uavhengig og upartisk domstol*".

De grunnleggende kjennetegn ved en slik prøving er at saken vurderes av en uavhengig domstol etter en kontradiktorisk prosedyre. I denne saken er partene profesjonelle, de har inngitt flere innlegg hver til retten, og det er ikke begjært muntlige forhandlinger. Retten finner saken tilstrekkelig opplyst på bakgrunn av det skriftlige materialet. Partene skal ha reell mulighet til å være tilstede i retten, men det er intet krav om at det må avholdes rettsmøte med partenes tilstedeværelse. Saksgangen oppfyller etter rettens syn EMKs krav etter art. 6 nr. 1. Se Aall op. cit. s. 386 flg., herunder s. 403 tredje avsnitt om partenes tilstedeværelse.

Spesialenheten har som nevnt anført at domstolene etter norsk intern rett ikke har adgang til å overprøve Riksadvokatens avslag på innsynsbegjæringen. I forlengelsen av dette har Spesialenheten som nevnt påpekt at saken i stedet burde vært reist som et fastsettelsessøksmål (sivilt søksmål) med krav om dom for at det foreligger brudd på EMK art. 10. Retten ser logikken i en slik anførsel, men det vil forutsette at klageadgangen i det

underliggende regelverket er uttømt. Spesialenheten mener det er tilfellet, og slik sett henger anførselene sammen. Som retten har konkludert med ovenfor, synes imidlertid et krav om rettslig prøving å kunne utledes av politiregisterforskriften § 27-3 tredje ledd, selv om ordlyden etterlater et visst rom for tvil.

Retten bemerker videre at tilsvarende fremgangsmåte som i denne saken har vært brukt i sak om utlevering av lydbandopptakene fra ankeforhandlingen i Treholt-saken, hvor den påberopte hjemmel var straffeprosessloven § 28 syvende ledd og/eller EMK art. 10. En samlet presse fremmet der begjæring om innsyn, og tingretten fattet en beslutning. Beslutningen ble anket til lagmannsretten som avsa kjennelse, som igjen ble anket til Høyesterett. Høyesterett kommenterte dette kort i Rt. 2012 s. 458 avsnitt 34 som følger:

"Ved den fornyede behandling må lagmannsretten også, om nødvendig, ta stilling til anførselen om at rett til innsyn følger av EMK artikkel 10. Det kan være en smakssak om man vil tolke straffeprosessloven § 28 i lys av EMK artikkel 10 eller om man vil gi artikkel 10 direkte anvendelse."

Altså kan man for å unngå motstrid med EMK enten tolke det interne regelverket i tråd med kravene som utledes fra EMK, eller man gi de relevante bestemmelser i EMK direkte anvendelse. Om man her i lys av EMK art. 6 nr. 1 tolker politiregisterforskriften § 27-3 tredje ledd slik at det er adgang til rettslig overprøving i dette tilfellet, eller om man baserer overprøvelsesadgangen direkte på EMK art. 6. nr. 1 jf art. 10, blir da en smakssak jf Høyesteretts anvisning. Basert på den fleksibilitet Høyesterett her gir anvisning på, finner retten at begjæringen fra NRK under enhver omstendighet kan behandles i det spor NRK har anlagt saken – som en begjæring om utskrift som behandles av retten i likhet med en begjæring etter politiregisterforskriften § 27-3 tredje ledd.

Om det skulle være mer korrekt å anse begjæringen som en begjæring om *utlån eller gjennomsyn*, som regulert i politiregisterforskriften § 27-2 jf § 27-3 fjerde ledd, må resultatet bli det samme. Det vises til forrangsbestemmelsen i menneskerettsloven § 3 og Høyesteretts uttalelse fra Rt. 2003 s. 593 som gjennomgått ovenfor, og den nevnte fleksibiliteten Høyesterett gir anvisning på i Rt. 2012 s. 458 avsnitt 34.

Retten er etter dette kommet til at saken kan bringes inn for domstolene, og behandles i den form saken er anlagt av NRK.

Om nektelsen av innsyn utgjør et inngrep etter EMK art. 10 nr. 1

Høyesterett har i kjennelse inntatt i Rt. 2013 s. 374 foretatt en vurdering av når begrensninger i pressens krav på innsyn utgjør et inngrep etter EMK art. 10 nr. 1. Saken gjaldt pressens tilgang til lydopptak fra straffesaken mot Arne Treholt, og sakskomplekset er også nevnt i punktet ovenfor. Saken gikk to ganger til Høyesterett, hvor første kjennelse er publisert i Rt. 2012 s. 458 som nevnt i punktet ovenfor, og andre kjennelse altså er

publisert i Rt. 2013 s. 374. Deretter fikk pressen medhold i sitt krav om innsyn ved Borgarting lagmannsretts kjennelse av 19.02.2014 (LB-2013-81211).

EMK art. 10 nr. 1 lyder, i norsk oversettelse:

"Enhver har rett til ytringsfrihet. Denne rett skal omfatte frihet til å ha meninger og til å motta og meddele opplysninger og ideer uten inngrep av offentlig myndighet og uten hensyn til grenser. Denne artikkel skal ikke hindre stater fra å kreve lisensiering av kringkasting, fjernsyn eller kinoforetak."

Høyesterett foretar en gjennomgåelse av relevant EMD-praksis, og oppsummerer i avsnitt 44 som følger:

"De avgjørelsene som jeg har gjennomgått, viser at artikkel 10 i hvert fall er gitt anvendelse der pressen ber om innsyn i saker av legitim allmenn interesse, forutsatt at det er tale om innsyn i opplysninger som allerede foreligger."

Høyesterett uttaler deretter at så vidt de kan se, er ikke problemstillingen med utlevering av lydbåndopptak fra en straffesak tidligere forelagt EMD. Etter en gjennomgang av prinsipper for norske domstolars tolkning av EMK i Rt. 2000 s. 996, og EMDs uttalelse i Tarsasag mot Ungarn (EMD 14.04.2009) konkluderer Høyesterett i avsnitt 49 som følger:

"Praksis gir imidlertid ikke holdepunkter for å trekke den slutning at slik «right of access» [to information] gjelder generelt. Derimot mener jeg at den i alle fall gir grunnlag for å konkludere med at pressens krav om innsyn i saker som har stor allmenn interesse, etter omstendighetene kan falle inn under artikkel 10 nr. 1." Klammeparentes satt inn av retten.

Og videre i avsnitt 53:

"Jo større samfunnsinteresse det er knyttet til en sak, jo større behov er det for at forholdene legges til rette for at pressen gis mulighet til å fylle sin funksjon på tilfredsstillende måte. Spørsmålet må imidlertid vurderes konkret i den enkelte sak."

Etter en konkret vurdering av hensynene som gjorde seg gjeldende for pressens begjæring om innsyn i Treholt-saken, konkluderte Høyesterett i avsnitt 56 med at nektelsen av å utlevere lydbåndopptakene måtte anses som et inngrep i retten til ytrings- og informasjonsfrihet etter EMK art. 10 nr. 1. Høyesterett understreket imidlertid i avsnitt 54 at Treholt-saken var "*helt spesiell*", og at

"Mange straffesaker blir gjenstand for diskusjon og kritisk søkelys i ettertid, men Treholt-saken skiller seg ut – ikke minst på grunn av historiske og politiske aspekter."

Dette viser at Høyesterett i den konkrete anvendelsen av EMK art. 10 nr. 1, trekker frem de helt spesielle sidene ved Treholt-saken som begrunnelse for hvorfor EMK art. 10 nr. 1 kommer til anvendelse.

Høyesterett tok et uttrykkelig forbehold i forhold til de underliggende straffesaksdokumentene, og uttalte i avsnitt 57 at:

"Det kan ikke legges til grunn at artikkel 10 nr. 1 uten videre må gis anvendelse på pressens eventuelle krav om tilgang til saksdokumentene i straffesaker."

Det foreligger, så langt retten kjenner til, ikke nyere praksis fra EMD som gir grunn til å justere eller endre de utgangspunktene Høyesterett legger til grunn i Rt. 2013 s. 374.

Retten vil først vurdere Høyesteretts forbehold om at EMK art. 10 nr. 1 ikke uten videre må gis anvendelse på pressens krav om tilgang til saksdokumentene i straffesaker.

Så vidt retten kjenner til, er dette spørsmålet ikke spesifikt avgjort av EMD. Om man tar utgangspunkt i ordlyden i EMK art. 10 nr. 1, er den helt generell og gir ikke anvisning på at man skal skille på type sak eller dokument. Sett opp mot ordlyden, kan ikke retten se at det er grunnlag for kategorisk å unnta straffesaksdokumenter fra anvendelsesområdet for EMK art. 10 nr. 1. Retten forstår heller ikke Høyesterett slik at dette har vært meningen. Retten vil derfor, som utgangspunkt, vurdere denne konkrete saken opp mot de retningslinjer Høyesterett har utledet fra EMDs praksis jf ovenfor. Den reservasjonen Høyesterett har vedrørende straffesaksdokumenter, gir imidlertid etter rettens syn et signal om at terskelen for å gi EMK art. 10 anvendelse for straffesaksdokumenter er høy. Det er også naturlig å forstå Høyesterett slik at terskelen skal være høyere enn hva som var tilfellet for lydbåndopptakene fra Treholt-saken – som nettopp *ikke* var straffesaksdokumenter.

Reservasjonen er tatt i Høyesteretts vurdering under EMK art. 10 nr. 1. En slik reservasjon vil etter rettens syn også få betydning, og kanskje større betydning, ved vurderingen av nødvendighetsvilkåret i EMK art. 10 nr. 2. Her må alle sidene ved å gi innsyn i straffesaksdokumenter drøftes i et vidt, samfunnsmessig perspektiv.

Retten vil i det følgende foreta en konkret vurdering av om nektelse av å gi innsyn i overvåkningsvideoen, vil utgjøre et inngrep i ytringsfriheten etter EMK art. 10 nr. 1. Dette på samme måte som Høyesterett gjorde i Rt. 2013 s. 374 avsnittene 54-55.

For det første er det tale om innsyn i opplysninger som allerede foreligger. Overvåkningsvideoen er tatt i beslag, og er hos Spesialenheten. Dette vilkåret er dermed oppfylt.

Det må videre være en sak av legitim allmenn interesse, og jo større samfunnsinteresse saken har, og større behov er det for pressens innsyn jf Rt. 2013 s. 374 avsnitt 44 og 53. Det følger av avsnitt 53 at spørsmålet må vurderes konkret i hver enkelt sak.

Saken har i utgangspunktet – basert på sakens ytre rammer – en klar legitim allmenn interesse. En anholdt person døde under et basketak som oppsto i forbindelse med pågripelse. Saken omhandler slik sett grunnleggende verdier knyttet opp mot allmennhetens tillit til politiet, og hvilken maktbruk som kan tillates brukt i en pågripelsessituasjon. Man er, slik sett, i kjerneområdet for hvor massemedia skal utøve sin kontrollfunksjon overfor myndighetene. Det har også betydning at saken er henlagt, og at det dermed ikke er gjennomført noen offentlig hovedforhandling som gir allmennheten innsyn i de nærmere detaljene i saken.

På den annen side er det et viktig moment at selve den fatale inngripen ble gjort av en tilfeldig ambulansesjåfør som kom til stedet, og oppfattet basketaket slik at situasjonen var ute av kontroll og at politibetjentene trengte hjelp. Ambulansesjåførens inngripen ligger utenfor det som er hans offentlige tjeneste, og ambulanspersonell er ikke trent for slike situasjoner. Halsgrepet ble holdt i om lag ett minutt. I løpet av denne tiden ble avdøde påsatt håndjern, og han var livløs da grepet ble sluppet. At den fatale inngripen ble gjort av en ambulansesjåfør som tilfeldigvis befant seg i nærheten, tilsier at samfunnsinteressen i saken avtar. Det er også et moment i denne sammenheng at påtalevedtakene (henleggelsene) er utførlig begrunnet og offentliggjort.

I rettens vurdering av momentene vil retten først påpeke at overvåkningsvideoen trolig vil vise noe om samspillet mellom politibetjentene og ambulansemedarbeideren, slik at den vil belyse politiets opptreden i situasjonen selv om det var ambulansemedarbeideren som altså tok og holdt det fatale grepet. Tap av liv under en pågripelsessituasjon er meget alvorlig, og det kan etter rettens syn ut i fra sakens art være slik at nektelse av pressens krav på innsyn medfører en inngripen i EMK art. 10 nr. 1 – også der det er tale om innsyn i straffesaksdokumenter. I rettens konkrete vurdering i denne saken, blir det imidlertid utslagsgivende at den sentrale inngripen i forhold til dødsfølgen, er gjort av en ambulansesjåfør som tilfeldigvis var i nærheten, og som vurderte at politiet trengte hjelp til å få kontroll over situasjonen. Ambulansesjåføren utøvet ikke sin offentlige myndighet i denne situasjonen, og må etter rettens syn i all hovedsak likestilles med en hvilken som helst annen som hadde grepet inn for å hjelpe politiet i en situasjon ute av kontroll. De tungtveiende hensynene for åpenhet rundt slike saker treffer derfor ikke på samme måte som der en person dør under pågripelse som følge av politibetjentenes direkte inngripen. Den legitime allmenne samfunnsinteressen avtar med det også betydelig. Det spiller også inn at Høyesterett i nevnte Rt. 2013 s. 374 uttrykkelig tar en reservasjon for straffesaksdokumenter – som er et signal om skjerpet krav til legitim allmenn interesse før nektelse av innsyn utgjør et inngrep etter EMK art. 10 nr. 1.

Retten er på denne bakgrunn kommet til at nektelsen av å utlevere overvåkningsvideoen ikke utgjør et inngrep i retten til ytrings- og informasjonsfrihet etter EMK artikkel 10 nr. 1. NRKs begjæring tas etter dette ikke til følge.

Retten mener at de momentene som er drøftet ovenfor, har direkte betydning for hvilken "samfunnsinteresse" saken har. Dette er en vurdering som etter Høyesteretts anvisning, basert på EMDs praksis, hører hjemme under EMK artikkel 10 nr. 1. Øvrige momenter, som potensielt motstridende hensyn mellom EMK art. 8 og art. 10, samt betenkeligheter mot å gi ut straffesaksdokumenter av generelle etterforskningshensyn, måtte etter rettens syn derimot vært nærmere drøftet under nødvendighetsvurderingen i EMK art. 10 nr. 2. Straffesaksdokumentenes spesielle stilling får likevel en viss betydning også under drøftelsen av EMK art. 10 nr. 1 jf Høyesteretts reservasjon tatt under EMK art. 10 nr. 1 nettopp for straffesaksdokumenter.

Retten trenger etter dette ikke gå nærmere inn på EMK art. 10 nr. 2.

SLUTNING

Begjæringen tas ikke til følge.

Retten hevet

Sven Olav Solberg

Beslutningen meddeles partene. Beslutningen kan påankes til Borgarting lagmannsrett innen to uker etter meddelelse.